

PRÒLEG

Magí Sunyer
Universitat Rovira i Virgili

Les IV Jornades de la Càtedra Josep Anton Baixeras es van dedicar a la traducció literària. Estaven convocades per als dies 7 i 8 de novembre de 2017 però la segona sessió es va traslladar al dia 20 del mateix mes per no interferir amb la vaga general convocada el dia 8 com a conseqüència de les gravíssimes circumstàncies que van convulsionar la vida d'aquest país durant la tardor passada. No tenim cap mena de dubte que Josep Anton Baixeras, home catalanista i d'esquerres, hauria beneït l'adhesió de la càtedra que duu el seu nom a aquella vaga general. La commoció que la seva viuda, Elisabet Fatjó, va manifestar davant les agressions a Catalunya efectuades pel govern espanyol i els seus corifeus ens certifica que no arrisquem gens en aquest exercici, sempre perillós, de suposicions.

La tria de la traducció literària com a assumpte a desenvolupar en aquestes jornades va venir propiciada per la possibilitat que coincidissin amb la publicació del quart volum de les obres completes de Josep Anton Baixeras, que conté teatre original i traduccions. Fins i tot vam arribar a especular amb una acció complementària entre les jornades —que haurien fet la funció de marc— i la presentació del llibre. La publicació d'aquest lliurament de les obres completes es va retardar i la celebració no va ser possible. Tampoc no era època de celebracions, tot s'ha de dir. Va ser una llàstima, perquè en les jornades es va produir la confluència de sis prestigiosos traductors que van parlar de la seva experiència en la pràctica de l'art de traduir.

Vam demanar al conferenciant que teoritzessin, exposessin casos pràctics, dificultats i satisfaccions derivades de la tasca d'anostrar escriptors d'altres cultures i que es centressin en una obra concreta entre les que havien treballat. En l'ordre que aquest llibre reflecteix, el primer dia es van desenvolupar sessions plenàries a càrrec de Dolors Udina, Francesc Parcerisas i Xavier Farré. Dolors Udina, traductora professional amb una llarga

i intensa trajectòria, es va centrar en l'apassionant i difícil exercici que va dur a terme amb *La senyora Dalloway*, de Virginia Woolf. La novel·la havia tingut una versió catalana de Cèsar August Jordana coetània a la primera edició anglesa, i això va propiciar comparacions i justificacions de tries, en la línia del debat sobre la necessitat de traduir periòdicament els clàssics. Francesc Parcerisas, poeta que sovint ha traduït poesia, va preferir ocupar-se dels trencacolls que li va plantejar una de les novel·les més cèlebres de la Història, *El Senyor dels Anells*, de J. R. R. Tolkien. Després de documentar les peripècies de l'«adaptació» de la novel·la a climes no anglesos —a Holanda, a Suècia, a Alemanya, a França, a Rússia, a Espanya—, no exempta de turbulències que Tolkien, fins on va poder, va voler controlar o criticar, es va centrar en la seva rica experiència en la catalanització del text, que comporta múltiples dificultats i incentius. Xavier Farré, que tenim la satisfacció de poder explicar que es va formar en el nostre Departament i, durant un període, hi va exercir de professor, ha esdevingut, a més de poeta, un cotitzat traductor, al català i al castellà, de literatura eslovena i, sobretot, polonesa. En l'actualitat professor a la Universitat de Cracòvia, va centrar la seva intervenció en un cicle de poemes de Czesław Miłosz, i, a partir d'ells, va reflexionar sobre els entrebancs afegits que s'han de vèncer quan les llengües relacionades tenen unes característiques formals i de tradició prou diferents. La pregunta inicial que llança el seu text ens n'obre la perspectiva: «Es pot incorporar la llengua de l'obra original en la traducció?».

En la segona jornada, a més del lliurament preceptiu de les beques doctorals de la Càtedra i de la presentació del quadern que recull les conferències de 2016, *Literatura, Identitat i Dret*, les reflexions es van reprendre en forma de taula rodona. Joaquim Mallafrè, professor fins a la jubilació del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili, el més reputat dels traductors catalans, sobretot des de la publicació en la nostra llengua d'*Ulisses*, de James Joyce, autor d'un clàssic de la teorització sobre l'assumpte, *Llengua de tribu, llengua de polis*, va preferir no revisitar Joyce, Osborne, Fielding, Steinbeck, Beckett ni Sterne si no era de passada i es va centrar en les peculiaritats que presenta *Zanoni*, d'Edward Bulwer-Lytton, que tots just acabava d'arribar a les llibreries. Amb la claredat i la precisió del traductor experimentat, va desgranar els aspectes que van condicionar la seva feina, amb una conclusió aclaridora: «Sense una certa complicitat cultural entre autor i lector, qualsevol obra és progressivament intel·ligible en una lectura directa». Joan Cavallé,

novel·lista i dramaturg, que ha traslladat al català textos francesos de Guy de Maupassant, Raymond Radiguet i Samuel Beckett, va escollir una de les peces del dramaturg irlandès, *Catastrophe*, per donar la seva visió de les especificitats de l'obra d'aquest escriptor, que condicionen de manera important la feina del traductor i l'obliguen a una precisió extraordinària si no vol caure en les moltes trampes que el text para. Albert Mestres, dramaturg, poeta, novel·lista, ha projectat la singularitat de la seva mirada en la incorporació de textos d'autors tan distants com Marcial, Racine, el marquès de Sade, John Ford, Fernando Pessoa o Alessandro Baricco. Es va aturar en tres traduccions seves de J. M. Synge, George Steiner i Aurélie Lassaque, cadascuna de les quals planteja uns reptes propis des de llengües diferents. Cadascun dels capítols d'aquest quadern retorna a una de les qüestions més debatudes en els dos dies d'aquestes jornades: la relació entre la creació d'obra original i la traducció; fins a quin punt una traducció no forma part d'aquesta obra pròpia i potser planteja problemes superiors. Tot condueix, com la justa reivindicació dels traductors que el seu nom figuri a la coberta i a la portadella dels llibres, a la valoració de la traducció com un art.

No voldria de cap de les maneres acabar aquest pròleg sense lamentar la mort, el passat mes de gener, d'Elisabet Fatjó Artés, viuda de Josep Anton Baixeras. Abans hi he al·ludit de passada. Vull fer constar, a més del sentit esperit catalanista i progressista que va informar la seva actuació, el suport entusiasta que sempre, fins a l'últim moment, va donar a tots els actes en memòria del seu marit, i singularment a la publicació de les obres completes i a les accions d'aquesta Càtedra instituïda en record seu. Li estem profundament agraïts.